

Ilona Edyta Wakuluk
Uniwersytet w Białymstoku

NOWE UJĘCIE SUWERENNOŚCI PAŃSTW W NAUKACH PRAWNYCH I EKONOMICZNYCH

Klasyfikacja JEL: *H1, K00*

Słowa kluczowe: *suwerenność, państwo, globalizacja, prawo międzynarodowe, władza*

Abstrakt: Suwerenność od wielu wieków stanowiła kontrowersyjne zagadnienie. Rozumienie pojęcia suwerenności rozwijało się już od czasów starożytnych Greków i Rzymian. Artykuł prezentuje ewolucję koncepcji suwerenności aż do współczesnego postrzegania tego zjawiska.

Obecnie fundamentem każdego państwa jest ludność, terytorium oraz suwerenność (władza). Wyróżnia się dwa aspekty suwerenności: zewnętrzny (państwa) oraz wewnętrzny (narodowy). Rozwój ekonomii i wolnego rynku zmniejsza wpływ państw na gospodarkę. Aktywny postęp wywiera presję na przekazywanie kompetencji organom stosunków międzynarodowych, tym samym kompetencje wewnętrzne państwa ulegają zawężeniu.

Dynamiczny rozwój prawa międzynarodowego oraz wzmocnienie współpracy międzynarodowej ma wpływ na zacieśnienie stosunków oraz kształtowanie się pojęcia suwerenności. Zachodzące procesy globalizacji, regionalizacji czy integracji dążą do redefiniowania suwerenności w obecnych czasach.

Aktywna debata tocząca się u progu XXI wieku dotycząca tożsamości narodowej oraz suwerenności jest bardziej potrzebna niż kiedykolwiek. Transfer władzy państwowej do innych organizacji czy instytucji budzi wiele kontrowersji.

Celem artykułu jest ukazanie najważniejszych stanowisk oraz wyjaśnienie różnych punktów widzenia odnoszących się do pojęcia suwerenności w naukach prawnych i ekonomicznych.

A NEW APPROACH TO STATE SOVEREIGNTY IN THE LEGAL AND ECONOMIC SCIENCES

JEL Classification Codes: *H1, K00*

Keywords: *sovereignty, state, globalization, international law, power*

Abstract: Sovereignty for centuries has been controversial issue. The understanding of “sovereignty” has been evolving since the Ancient Greeks and Romans. The article presents evolution of the conception of sovereignty till the present value of that notion.

Nowadays, the states foundations are population, territory and sovereignty (power). We can distinguish sovereignty in two aspects: external (state) and internal (national). The develop of economy and free market are limiting countries influence to national economy. The active progress has got an effect on countries which devolve competence to international relation organs so the countries internal competence became much more lesser.

The dynamic development of international law and reinforcement international cooperation cause the tightening of relations and evolution of the concept “sovereignty”. In the present time, the process of globalization, regionalization or integration aspire to create redefinition of sovereignty.

At the beginning of XXI century the active debate on the national identity and sovereignty seems more important than ever before. The transfer of the state authority to other organizations or institutions arouse a lot of controversies.

The aim of the article is present the most important issues and to explain different points of views connected with the concept of sovereignty in the legal and economic sciences.

WPROWADZENIE

Współczesne poglądy na temat koncepcji suwerenności państwowej znacznie różnią się od siebie. „Co najmniej od trzech dziesięcioleci, stwierdza W. Anioł, wielu badaczy zwraca uwagę na słabnięcie (*weaking*), erozję (*erosion*), starzenie się (*absoleting*), upadek (*decline*) czy nawet zgon (*demise*) państwa jako uczestnika stosunków międzynarodowych” (Anioł, 2002, s. 6). Obecnie wiele problemów stoi przed współczesnym państwem, a postępująca globalizacja niesie ryzyko stabilności oraz funkcjonowania suwerenności państw.

Państwa uczestnicząc w stosunkach międzynarodowych stają się członkami światowej społeczności, co wiąże się nie tylko z ułatwieniami, lecz

także zobowiązaniami wynikającymi z delegowania fragmentów suwerenności (metody głosowania, akceptacja procedur, sądownictwa i arbitrażu międzynarodowego, przekazanie części kompetencji legislacyjnych, wyodrębnienie dziedzin wyłącznej działalności organizacji i instytucji międzynarodowych).

Szeroki wachlarz zjawisk wpływających na suwerenność państwa w płaszczyźnie prawnej i ekonomicznej zmieniał się na przestrzeni dziejów i odnosił się do różnych kategorii. Ewolucja państwa, jego celów, funkcji, stosunków pomiędzy państwem a jednostką, jak również współczesne występowanie na arenie międzynarodowej nowych podmiotów wpływają na zasadność zbadania tego zjawiska. Przekazanie części kompetencji na korzyść szeroko rozumianej wspólnoty międzynarodowej wydaje się być często warunkiem koniecznym do zachowania statusu i pozycji na arenie światowej.

Ważne staje się ustalenie szeregu znamion charakteryzujących kwestie suwerenności państwowej, wielość podmiotów, brak formalnej definicji wpływa na fakt, iż nie da się jej jednoznacznie sklasyfikować.

Obecne rozumienie pojęcia nie ma już nic wspólnego z pojmowaniem go w przeszłości, współcześnie oparte jest na działaniu niezależnych państw w skomplikowanych stosunkach zewnętrznych, ale przede wszystkim posiadanie kompetencji do normowania stosunków wewnętrznych.

Celem artykułu jest ukazanie paradoksu suwerenności państwa, jego ry-su historycznego oraz współczesnego rozumienia tego zjawiska.

PRZEOBRAŻANIE SIĘ IDEI SUWERENNOŚCI NA PRZESTRZENI DZIEJÓW

Refleksje na temat suwerenności pojawiały się już w starożytności. Koncentrowały się na relacjach pomiędzy państwem, władzą i ludem. Grecki i rzymski koncept oparty był na państwie, które dysponowało niezależną i najwyższą władzą na posiadanym terytorium. Samo pojęcie suwerenności w owych czasach nie było jeszcze znane, ale uznawana była ona za niepodzielną, absolutną i niezbywalną.

W szczególności w rzymskiej literaturze można odnaleźć wiele odniesień hołdu do ojczyzny. Prymat państwa i jego władzy nad społecznością, jak również samą jednostką charakteryzował ówczesną myśl filozoficzną (Seneka, Marek Aureliusz). Związek bogów i ludzi osadzony był w przeświadczeniu o władztwie uniwersalnym (absolutnej suwerenności). Na jego czele stał cesarz utożsamiający się z wysłannikami bogów, czasami nawet postrzegany jako bóg w czystej postaci. Powszechna była teza dotycząca

doktryny ustrojowej, iż to silne, sprawne państwo winno władać innymi społeczeństwami (Wergiliusz – 70- 90 p.n.e.).

Nazwa suwerenność wywodzi się od łacińskiego terminu „*superanus*” – wyższy; z czasem nadano mu znaczenie „najwyższy”.

Starożytna grecka „*polis*” (państwo-miasto) stanowiła podstawową formę organizacji społecznej. „*Polis*” była niezależna od swoich sąsiadów, a jej obywatele tworzyli jednolitą wspólnotę. Samowystarczalność, według Arystotelesa (384-322 p.n.e.), stanowiła podstawę do uznania państwa za jedyne suwerena. Twierdził, iż „każdy, kto żyje poza wspólnotą polis, musi być albo dzikim zwierzęciem, albo bogiem”¹. Tym samym uznawał inne jednostki jako niesuwerenne czyli samowystarczalne. W rozważaniach Platona suwerenność opierać by się miała na rządach filozofów, jako najbardziej wykształconych i odpowiednich osób.

W rozwoju teorii suwerenności zasadniczą rolę odegrała myśl chrześcijańska. Uznanie jednostki jako wolnej i godnej stało się przełomowym momentem w postrzeganiu podmiotowości suwerenności. Człowiek obdarzony atrybutem boskim, klasyfikowany był w nieznaną dotąd pozycji odnośnie społeczeństwa i państwa. Uznano wówczas życie ludzkie i jego godność jako najważniejsze dobro i wartość. Naturalną cechą człowieka była wolność, ale i odpowiedzialność za siebie, swoje czyny i życie w społeczności. W takim ujęciu suwerenność postrzegana była nie tylko jako wolność jednostki, ale i obowiązki, które winna spełniać względem innych i otoczenia. Każda z form społeczeństwa (rodzina, gmina, naród, państwo, w tym władza) kreowana była w celu pomocy człowiekowi w wykonywaniu suwerenności. Zgodnie z tą koncepcją nie był on w stanie sam jej wykonywać. Naturalna suwerenność jednostki nie była ograniczona przez instytucje działające w społeczeństwie, gdyż to one funkcjonowały za jej zgodą i w jej imieniu (Marszałek, 2001, s. 46-47).

Teorie dominacji jednostki (suwerenności osoby) nie znalazła szerszego zastosowania (Marszałek, 2000, s. 19).

Po raz pierwszy radykalnie przeciwko suwerenności państwa opowiedział się John Locke (1632- 1704) w nurcie zwanym oświeconym liberalizmem. Przyznano wówczas cechę suwerenności jednostce², posiadającą wolność, prawo, struktury społeczne i państwo. Przyjmując, iż jednostka

¹ Arystoteles użył w tym miejscu słynnego wyrażenia *politikon zoon* – "człowiek jest istotą państwową".

² John Lock odwołując się do suwerenności jednostki nie odwoływał się do każdego człowieka. Suwerenność ograniczył do klasy właścicieli ziemskich, tym samym znacznie zmniejszył katalog podmiotów suwerennych idei wczesnochrześcijańskich.

jest suwerenna i wynika to z jej naturalnego prawa do wolności, powinna ona dzierżyć suwerenną władzę (Marszałek, 2000, s. 25).

Równolegle Thomas Hobbes (1588-1679), w ramach oświeconego absolutyzmu, tworzył oparty na greckiej teorii uznającej prymat suwerenności władzy i państwa. Twierdził, iż suwerenna władza nie może być zależna od zewnętrznych czy wewnętrznych przymusów.

Samo pojęcie suwerenności zrodziło się w średniowieczu jako wynik rywalizacji o hegemonię między cesarzem i papieżem, a następnie – rywalizacji władców poszczególnych państw narodowych z cesarzem. „*Sacrum Imperium Romanum*”, określane także mianem „*Res Publica Christiana*” dotyczyło dwóch osób dzierżących najwyższą władzę społeczno-polityczną. Cesarz stał się suwerenem władzy w życiu doczesnym, papież – duchowym. Rozpad cesarstwa rzymskiego na dużą ilość państw narodowych, jako efekt reformacji państw germańskich, spowodował przypisanie suwerenności (terytorialnej) do każdego panującego. Suwerenność duchowa dzierzona była przez papieża, jako najwyższa władza i źródło moralności na świecie.

Przeobrażanie się stanowiska w aspekcie suwerenności można rozpatrywać na przykładzie dorobku autorów koncepcji umów społecznych (H. Grocjusz, J. Bodin, T. Hobbes, J. J. Rousseau, J. Locke). Uznawali oni suwerenność jako zwierzchnią władzę. Pierwszy raz, w takim ujęciu, słowa tego użył Jean Bodin (1530-1596). W XVI wieku sformułowany został fenomen nowożytnej konstrukcji suwerenności. W dziele „*De Republica Libri Sex*” autor stwierdza, iż suwerenna władza posiada najwyższą moc wobec obywateli i poddanych, tym samym nie ponosi odpowiedzialności (*absolutna i nieustająca władza*). Zdefiniowanie suwerennej władzy, jako niezwiązanej prawem oznaczało charakter stosunków wewnątrz państwa określony poprzez władzę monarchy (*Dei gratia*) – władzę stałą i niepodzielną. Odrzucone zostają ustroje mieszane, które stanowiły podstawę koncepcji w starożytności i średniowieczu. Do kompetencji władcy należało stanowienie prawa, atrybutem było również wypowiedzanie wojen i zawieranie pokoiów, nominowanie oraz odwoływanie urzędników, nakładanie danin publicznych (wraz ze Stanami Generalnymi) oraz wiele innych. Zatem nowożytna konstrukcja suwerenności w doktrynie monarchii absolutnej określiła lud, naród jako swój przedmiot, natomiast najważniejszym podmiotem był władca wraz z katalogiem kompetencji *Dei gratia* (z łac. Z łaski bożej) (Justyński, 2003, s. 1).

Pojęcie suwerenności z czasów powstania systemu westfalskiego (1648 r.) oparte było na istnieniu niezależnych od papieża i cesarza państw. Wprowadzono odsunięcie zewnętrznej ingerencji w zagadnienie wiary

i religii oraz prawo do określania tych kwestii w zakresie swojego terytorium (*cuius regio eius religio* – łac. czyj kraj, tego religia) (Symonides, 2009, s. 171).

Elementem kluczowym łączącym przez kolejne stulecia koncepcję suwerenności był lud. Przykładami wskazującymi źródło suwerenności w tym podmiocie były: doktryna praw natury, Deklaracja Niepodległości Stanów Zjednoczonych (4 lipiec 1776 r.), Deklaracja Praw Człowieka i Obywatela (26 sierpnia 1789 r.). Wskazuje się, iż lud dysponuje wyłącznymi uprawnieniami, które muszą wynikać z jego upoważnienia.

Konfrontacja ras (realizowana poprzez kolonialną ekspansję), narodów i klas (głównie w Europie), wyczerpuje prawie całkowicie koncepcję suwerenności, która do II wojny światowej wiedzie prym w praktyce politycznej na całym świecie. Koszmar minionych wojen oraz głęboki kryzys gospodarczy wpływa na postrzeganie wyczerpania doktryny suwerenności w „starym” ujęciu. Przeświadczenie, które pojawiało się już we wczesniej fazie II wojny światowej, o tradycyjnym ujęciu suwerenności państw (zwłaszcza w Europie suwerennych państw) zaczęło stawać się nieaktualne (Justyński, 2003, s. 1).

WSPÓLCZESNE UJĘCIE SUWERENNOŚCI

Spory wokół suwerenności wynikają nie tylko z odmiennego pojmowania jej w kolejnych epokach historycznych, ale również z różnorodnego definiowania.

Suwerenność jest jednym z podstawowych pojęć prawa międzynarodowego publicznego. Nie istnieje enumeratywnie wymieniony katalog kompetencji jakimi dysponuje państwo w ramach posiadanej suwerenności, tym samym nie jest normą prawną. Suwerenność to nieodłączny atrybut państwa, potwierdza sam fakt jego istnienia (Kłysik, 2004, s. 142).

W prawie międzynarodowym, ani konstytucyjnym nie występuje jednoznaczna definicja suwerenności. Pojawia się pytanie: w jaki sposób sprecyzować to pojęcie.

Pojęcie suwerenności państwa ukazuje się w ujęciu prostym i bezspornym, identyfikowane jest z terminami „wolny”, „samodzielny”, „autonomiczny”, „samorządny”. Pomijając wymienione terminy suwerenność używa się w aspekcie najbardziej chronionego dobra powiązanego z niepodległością i autonomią państwa (Monarcha-Matlak, 2005, s. 19).

Suwerenność w XXI wieku oznacza przede wszystkim „konstytucyjną niezależność oraz zdolność do decydowania o zakresie własnej kompetencji”. Niezależność rozumiana jest jako brak ograniczeń wynikających

z ustawy zasadniczej, braku podporządkowania innej, nadrzędnej władzy, nie stanowi też części państwa złożonego (Symonides, 2009, s. 172).

Przedmiotem należącym do państw jest ich suwerenność, stanowiąc ochronę odrębności i wolności, ale nie dowolności oraz samowoli w działaniu, gdyż czas absolutnej i wyłącznej suwerenności już minął. Określając suwerenność w aspekcie negatywnym rozumiana jest jako „brak podporządkowania się komukolwiek”. Jest „stanem faktycznym, obroną wartości ważkich dla każdego państwa, takich jak: niezawisłość, równość, cześć oraz uczestnictwo w życiu międzynarodowym”. Celem suwerenności jest interes państwa (racja stanu), będąc elementem stałym, natomiast inne aspekty bywają zmienne jak: sojusze gospodarcze, polityczne, militarne (Łaski, 2005, s. 44-45).

Niezawisłość obejmuje zdolność podejmowania decyzji przez państwo odnośnie własnego ustroju, stosunków wewnętrznych czy polityki zagranicznej. Należy zastrzec, iż zmiana ustroju społeczno-gospodarczego czy rządu może nastąpić w sposób konstytucyjny lub nie (np. rewolucja, zamach stanu, pucz). Jednakże niezawisłość nie może być pojmowana jako zdolność do wykonywania wszystkiego i bez jakichkolwiek ograniczeń. Tzw. „absolutna niezawisłość” stoi na przeszkodzie w funkcjonowaniu innych podmiotów na arenie międzynarodowej, a w szczególności prawa do niezależności innych państw i narodów przez prawo do ich samostanowienia (Łaski, 2005, s. 44).

Równość i prawo do czci państwa są równie ważnymi elementami suwerenności. Z charakteru równości wynika, iż każde z państw jest równe wobec prawa. Jednakże nie oznacza to równości faktycznej, ze względu na różnorodność oraz zakres nabywanych praw. Cześć polega na okazywaniu szacunku, jednakże jego naruszenie skutkuje prawem do zadośćuczynienia pokrzywdzonego państwa (Łaski, 2005, s. 44-45).

Udział na forum międzynarodowym kreuje możliwości współpracy z innymi państwami w dziedzinach gospodarczej, naukowej, kulturalnej, technicznej itp. Stwarza to ryzyko powstania różnego rodzaju sieci współzależności, tym samym może wymagać przystosowania sfery wewnętrznej do funkcjonujących norm międzynarodowych (Łaski, 2005, s. 45).

Interesującą definicję suwerenności zaproponował prof. Ludwik Ehrlich: „suwerenność państwa, to – jego samowładność, czyli prawna niezależność od jakichkolwiek czynników zewnętrznych i – całowładność, czyli kompetencja normowania wszystkich stosunków wewnątrz państwa” (Por. Bierzanek, Symonides, 2004, s. 121).

Podstawą konsensusu definicyjnego suwerenności jest określenie innych cech podmiotowości państwa, takich jak ludność i terytorium. Suwerenność

to nieodzowny atrybut państwa charakteryzując je od innych pomiotów prawa międzynarodowego. Jednakże niezbędnym elementem jest uznanie go przez inne podmioty. Do podstawowych zadań państwa w zakresie wykonywanej suwerenności zalicza się zapewnienie bezpieczeństwa i porządku, rządów prawa i dobrobytu ludności znajdującej się na jego terytorium. Sprawne realizowanie wskazanych kompetencji może nastąpić przez demokratyczną legitymizację lub akceptację społeczną (Chmielewski, 2007, s. 1).

Współcześnie suwerenność występuje na dwóch płaszczyznach: wewnętrznej (narodowa) i zewnętrznej (państwa).

Wewnętrzna suwerenność rozumiana jest jako „swoboda państwa (władzy) do wykonywania kompetencji na swoim terytorium”. Charakteryzuje je posiadanie kilku elementów: *wyłączność* (inne podmioty nie mają uprawnień do wykonywania kompetencji na terytorium danego państwa-monopol), *pełność* (zawierające całość kompetencji na ustalonym terytorium) oraz *samodzielność* (nie będące ograniczone nakazom żadnych podmiotów pełniących władzę za wyjątkiem określonych w prawie międzynarodowym) (Kranz, 2006, s. 15).

W suwerenności wewnętrznej funkcjonuje stały rząd, który samodzielnie normuje przebiegające w swoim państwie stosunki wewnętrzne, pełniąc wyłączną władzę nad swoim terytorium oraz nad zamieszkującą je ludnością.

Powszechnie uznawane prawo ludu do samostanowienia w demokratycznych ustrojach utożsamiane jest z suwerennością w aspekcie wewnętrznym.

Suwerenność zewnętrzna definiowana jest jako „prawo do utrzymywania stosunków dyplomatycznych z innymi państwami, zdolność do zawierania umów międzynarodowych, uczestnictwo w organizacjach itp.”. Czynnikiem ten nie jest nieodłączny w wykonywaniu suwerenności, uwarunkowany jest ewentualnymi korzyściami i decyzjami politycznymi państwa (Kłysik, 2004, s. 144).

Oznacza, że państwo funkcjonuje jako organizacja niezależna od innych podmiotów prawa międzynarodowego (Wierchowicka, 2005, s. 145). Dobrowolność, równorzędność i wzajemność to cechy charakteryzujące suwerenność zewnętrzną.

Opisywana jest także przez samowładność obejmując autonomię oraz pełną zdolność do funkcjonowania na arenie międzynarodowej (Anioł, 2002, s. 12).

KWESTIA SUWERENNOŚCI W KONTEKŚCIE GLOBALNYCH PRZEMIAN

Podstawową sprzecznością współczesności jest konflikt pomiędzy procesem globalizacji a suwerennością państw narodowych. Niezgodność ta wynika z kilku przyczyn logiki rynku oraz logiki działania państwa, które wyraża dużo szersze spektrum interesów niż ograniczony ekonomizm. Przeważająca większość państw nie jest w stanie sprostać wyzwaniom innych podmiotów rynku globalnego (np. korporacje transnarodowe, ugrupowania regionalne czy organizacje międzynarodowe) (Kleer, 2004, s. 5).

Państwa funkcjonując w globalnej sieci wzajemnych powiązań coraz bardziej uzależniają się od siebie. Jako przykład można wskazać przekazywanie części kompetencji organizacjom międzynarodowym. Zasadniczym celem organów państwowych jest realizowanie zakresu władzy powierzonej przez obywateli, tym samym przynależność do podmiotów międzynarodowych pozwala przynajmniej w założeniu teoretycznym zwiększyć efektywność podejmowanych działań. Celem jest także pogłębienie struktury integracyjnej innych państw, udział w podejmowaniu decyzji w skali światowej, nawiązanie bliższej współpracy czy własny wkład w tworzoną materię.

Wyraźniej możemy przyjrzeć się wskazanemu zjawisku na scenie działalności ekonomicznej. Przestrzeń ponadnarodowa kształtuje złożoność procesów decyzyjnych przez nakładanie się, przenikanie, wydawane decyzje czy realne przepływy dóbr, usług, czynników produkcji itp. Ten nowy efekt wpływa na nadanie nowych reguł i mechanizmów świata ekonomicznemu. Na istotę tego zjawiska wpływa ograniczanie zastosowania granic narodowych w działalności ekonomicznej, a także zwiększająca się aktywność podmiotów funkcjonujących w zakresie działania większym niż gospodarka narodowa i krajowy rynek (Smandarek, 2009, s. 138).

Niezależność od innych podmiotów prawa międzynarodowego jest praktycznie niemożliwa. Sieć międzynarodowych wpływów uzależniona jest od obecnie funkcjonujących norm prawnych i reguł ekonomicznych.

Postępująca globalizacja, rosnący wpływ otoczenia międzynarodowego oraz zmniejszająca się skuteczność państw pozwalają na postawienie 3 prognoz (Smandarek, 2009, s. 139):

- pojedyncze państwo będzie borykało się z coraz większymi problemami związanymi z wdrażaniem mechanizmów kontrolnych i regulacyjnych rynku globalnego;
- pojedyncze państwo będzie za słabe, by stawić czoła interesom ogromnych przedsiębiorstw globalnych;

– pojedyncze państwo będzie za słabe, by ochronić swoją krajową gospodarkę i rynek przed ekspansją i wpływem obcego kapitału i decydentów.

Przyszłość sporej liczby państw zależy obecnie od czynników zewnętrznych, niezależnych od wewnętrznych decyzji, które są rezultatem globalnej gospodarki światowej. Przemiany dokonujące się w ramach globalizacji, regionalizacji czy internacjonalizacji stanowią bez wątpienia rodzaj wyzwania dla państwa i podejmowanych przez nie decyzji. Wielość podmiotów na arenie międzynarodowej oraz rywalizacja między nimi prowadzi do osłabiania ekonomicznych funkcji państwa lub co najmniej ich modyfikacji. Wiek XX i XXI stopniowo ogranicza suwerenność państw, co postrzegane jest jako poddawanie się „globalnym trendom”.

Państwa realizują długofalową strategię, tym samym polityka wewnętrzna przyjmuje charakter zewnętrzny – międzynarodowy, a takie aspekty takie jak postęp techniczny, technologiczny, wiedzy oraz informatyzacja dążą do zapewnienia poziomu gospodarczego oraz podnoszenia poziomu życia obywateli. Gospodarki podążając za wymaganiami stawiane przez inne państwa starają się być coraz bardziej konkurencyjne i innowacyjne. Tutaj właśnie zasadniczą rolę odgrywa polityka państw i procesów dostosowawczych do wymogów stawianych przez globalizację. Powyższe aspekty działalności współczesnego państwa przez osłabienie jego funkcji czy przekazanie części kompetencji organom międzynarodowym nie oznaczają „końca” państwa narodowego. Zjawisko postrzegane jest jako „nowy jakościowo interwencjonizm i nowe zadania” stojące przed współczesnym państwem funkcjonującym w postępującej globalizacji (Smandarek, 2009, s. 136).

ZAKOŃCZENIE

Idea suwerenności obecnie budzi wiele pytań i wątpliwości w dyskursie naukowym. W literaturze można odnaleźć wiele stanowisk na ten temat.

Pojawiają się opinie, iż suwerenność jest „anachronizmem i iluzją, a mówienie o niej mistyfikacją, ponieważ państwa co najmniej od kilku dekad przyspieszonego rozwoju globalizacji przestały być suwerenne w tradycyjnym tego słowa znaczeniu, nie reprezentują już władzy jedynej, absolutnej, najwyższej. Ten swoisty koniec suwerenności, a zarazem utrzymująca się żywotność organizmów państwowych skłaniają do twierdzenia, że mamy obecnie do czynienia z nową formą państwa postsuwerennego” (Anioł, 2002, s. 14).

W analizie ujęcia suwerenności należy wziąć pod uwagę także korzyści, jakie osiągnie państwo z przekazania części swych kompetencji. Do nega-

tywnych stron można zaliczyć ograniczanie swobody i niezależności rządów. Sukces państwa zależy od bilansu zysków (ekonomicznych, politycznych, społecznych) i strat. Jako jeden z najwyższych kosztów możemy uznać utratę części suwerenności, jednakże w ogólnym zestawieniu może przynieść wiele pozytywnych efektów. Członkostwo w organizacjach międzynarodowych, polepszenie pozycji gospodarczej pozwala na dużo lepszy rozwój i możliwości osiągnięte we własnym kraju. Paradoksalnie można stwierdzić, że państwa nawiązując międzynarodową współpracę działają w obronie własnej suwerenności (Por. Chmielewski, 2004; Góra, 2004).

Można także przyjąć inny punkt widzenia, iż zrzeczenie się części suwerennej władzy poprzez ustanowienie hierarchii źródeł prawa, w tym wyższości prawa międzynarodowego nad krajowym oraz przekazywanie kompetencji organizacjom międzynarodowym nie dąży do zakończenia działania w ramach zewnętrznej niezależności czy eliminacji i zniesienia suwerenności. Przeciwny punkt widzenia prowadziłby do nie uznania funkcjonujących współcześnie państw za suwerenne. Obrót międzynarodowy, zobowiązania, odpowiedzialność, członkostwo w organizacjach międzynarodowych implikują szereg wiążących decyzji i sankcji nakładanych na państwa. Zależność polityczna, gospodarcza czy wojskowa nie dąży do formalnego ograniczania zdolności do funkcjonowania na arenie międzynarodowej (Por. Bierzanek, Symonides, 2004, s.122).

Twierdzenie, iż globalizacja wiedzie ku utracie suwerenności jest błędne. Byt państwa zapewnia jego niezależność, zdolność do formułowania swoich kompetencji oraz sama podmiotowość czyni zdolnym do prowadzenia polityki międzynarodowej. Sama suwerenność zniknęłaby w sytuacji powstania globalnego państw lub rządu oraz transformacji obecnego społeczeństwa międzynarodowego (Bierzanek, Symonides, 2004, s.123).

Zjawiskiem naturalnym jest spadek znaczenia państwa na rzecz współpracy międzynarodowej. Coraz więcej zjawisk przebiega bez faktu uwzględnienia granic. Globalizacja kwestionuje granice ekonomiczne państw narodowych. Należy zmienić postrzeganie państwa w kategoriach narodowych i państwowych na rzecz międzynarodowych. Tylko państwa, których cele i motywy działania będą skierowane na rzecz współpracy i współdziałania mają szansę na przetrwanie w obecnej dobie globalizacji mimo, iż następuje lub nastąpi to kosztem utraty suwerenności.

LITERATURA

Anioł W. (2002), *Państwo postsuwerenne? Rozproszenie władzy w środowisku międzynarodowym*, „Sprawy Międzynarodowe”, nr 4.

- Bierzanek R., Symonides J. (2004), *Prawo międzynarodowe publiczne*, Wyd. Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa.
- Chmielewski P. (2007), *Suverenność państwa we wspólnotowym porządku prawnym*, <http://www.psz.pl/tekst-5050/Piotr-Chmielewski-Suverenność-państwa-we-wspólnotowym-porządku-prawnym> (stan na dzień 01.03.2011 r.).
- Góra M. (2004), *Czy w Unii utracimy suwerenność?*, <http://www.opoka.org.pl/biblioteka/IX/XU/8gora.html>, (stan na dzień 01.03.2011 r.).
- Justyński J. (2003), *Unia Europejska wczoraj- dziś- jutro*, <http://glos.umk.pl/2003/06/europa/>, (stan na dzień 01.03.2011 r.).
- Kleer J. (2004), *Przyjazna globalizacja*, „Nowe Życie Gospodarcze”, Nr 20.
- Kłysik A. (2004), *Suverenność a proces integracji europejskiej*, [w:] Dębski W., Włodarczyk- Guzek W. (red.), *Wybrane zagadnienia z zakresu międzynarodowych stosunków gospodarczych*, „Acta Universitatis Lodziensis”, Folia Oeconomica, Nr 180.
- Kranz J. (2006), *Suverenność w dobie przemian* [w:] J. Kranz, *Suverenność i ponadnarodowość a integracja europejska*, Wyd. Prawo i Praktyka Gospodarcza, Warszawa.
- Łaski P. (2005), *Suverenność i współzależność we współczesnym prawie międzynarodowym* [w:] I. Gawłowicz, I. Wierchowska (red.), *Koncepcje suwerenności*, Wyd. Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa.
- Marszałek A. (2000), *Suverenność a integracja europejska w perspektywie historycznej*, Instytut Europejski, Łódź.
- Marszałek A. (2001), *Wprowadzenie do teorii suwerenności i integracji europejskiej*, Instytut Europejski, Łódź.
- Monarcha- Matlak A. (2005), *Kilka uwag o suwerenności* [w:], I. Gawłowicz, I. Wierchowska (red.), *Koncepcje suwerenności*, Wyd. Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa.
- Smandarek I. M. (2009), *Instytucjonalizacja procesu globalizacji*, „Prace naukowe Akademii Ekonomicznej im. K. Adamieckiego w Katowicach”, Katowice.
- Symonides J. (2009), *Państwo w procesie globalizacji*, [w:] M. Sułek, J. Symonides (red.), *Państwo w teorii i praktyce stosunków międzynarodowych*, Wyd. Uniwersytetu Warszawskiego, Warszawa.
- Wierchowicka I. (2005), *Suverenność państwowa w prawie międzynarodowym* [w:], I. Gawłowicz, I. Wierchowska (red.), *Koncepcje suwerenności*, Wyd. Prawnicze Lexis Nexis, Warszawa.